

Brobygning til sproguddannelser på universitetet: Fem praksisanbefalinger

Den nationale sprogstrategi *Strategi for styrkelse af fremmedsprog i uddannelsessystemet* (Undervisningsministeriet og Uddannelses- og Forskningsministeriet 2017) indeholder bl.a. en målsætning om, at “sproguddannelserne skal være fagligt stærke og relevante uddannelser, der tiltrækker og fastholder de dygtigste studerende”. Flere studier peger på, at den første tid på en videregående uddannelse har stor betydning for, om de studerende bliver godt integreret på det nye studie og dermed fastholdes (fx Tinto 1993; Leese 2010 og Danmarks Evalueringsinstitut 2017). Sprogstrategien lægger desuden op til et øget fokus på, hvordan overgangen mellem de forskellige uddannelsesstrin målrettes bedst, herunder overgangen fra ung-

KRISTINE BUNDGAARD

Ph.d., cand.ling.merc., adjunkt

Institut for Kultur og Læring, Aalborg Universitet

kbundgaard@hum.aau.dk

LOTTE DAM

Ph.d., cand.ling.merc., lektor

Institut for Kultur og Læring, Aalborg Universitet

ldam@hum.aau.dk

RIKKE HARTMANN HAUGAARD

Ph.d., cand.ling.merc.

rikke_haugaard@hotmail.com

domsuddannelse til videregående uddannelse. En litteratursøgning har imidlertid vist, at overraskende få studier, heriblandt Mathiasen m.fl. (2009), adresserer overgangen til sproguddannelser. Med afsæt i sprogstrategien gennemførte vi i perioden august 2019-februar 2020 en undersøgelse af overgangen til et sprogstudium på universitetet, der har mundet ud i et brobygningstiltag i form af fem praksisanbefalinger i relation til studiestarten. I denne artikel vil vi efter en kort præsentation af vores undersøgelse præsentere og redegøre for disse anbefalinger, som sproguddannelserne på danske universiteter kan lade sig inspirere af med henblik på at lette overgangen til deres uddannelse. Da en anden af strategiens målsætninger er, at flere elever og studerende skal opnå solide sprogkompetencer ud over engelsk, gennemførte vi undersøgelsen med udgangspunkt i tysk og spansk, men det er vores vurdering, at den også har relevans for andre fremmedsprog, og at nogle af praksisanbefalingerne endda også har relevans for overgangen til videregående uddannelser generelt. Vores undersøgelse indgår i projektet *Overgangen til et sprogstudium på universitetet – en undersøgelse af spansk- og tyskstuderendes studiestart*, der har modtaget støtte fra Det Nationale Center for Fremmedsprog, og en projektrapport med samme navn er offentliggjort på centrets hjemmeside, <https://ncff.dk/>. I projektrapporten kan interesserede finde en mere uddybende beskrivelse af undersøgelsen, bl.a. i forhold til den anvendte metode og det empiriske materiale, end denne artikels rammer giver mulighed for.

Vores undersøgelse

Om overgangen fra gymnasium til universitet taler Tinto (1993: 95) om *separation* fra det kendte, hvor nye studerende skal “tage afsked” med bl.a. bestemte normer og adfærdsmønstre. Efter separationen begynder selve overgangen (*transition*) til det ukendte (Tinto 1993: 97), hvor de studerende tilsvarende forventes at tilpasse sig nye normer og adfærdsmønstre. Dette fokus på ikke kun det nye, men også på det tidligere, tog vi afsæt i i vores undersøgelse, hvor vi bl.a. ønskede at få større kendskab til, hvilken undervisningsmæssig bagage de studerende bringer med sig fra deres ungdomsuddannelse. Vi foretog således i august 2019 en række observationer af tysk- og spanskundervisning i 2. og 3. g på tre nordjyske almene gymnasier, der alle leverer studerende til Aalborg Universitet, hvor forfatterne af denne artikel alle var ansat og involveret i såvel forskning som undervisning på det tidspunkt. I alle tilfælde havde vi desuden nogle uformelle samtaler med elever og lærere om undervisningen, bl.a.

om elevernes interesse for fremmedsprog, undervisningsmetoder og lærernes didaktiske overvejelser. Dernæst afholdt vi to runder gruppeinterviews med nye studerende på tysk- og spanskuddannelserne på Aalborg Universitet (Bacheloruddannelsen i Tysk, Bacheloruddannelsen i International Virksomhedskommunikation i tysk og i spansk og Bacheloruddannelsen i Sprog og Internationale Studier, Spansk) i hhv. september 2019 og februar 2020 med henblik på at undersøge deres motivation for og forventninger til deres nye fremmedsprogsstudium samt de studerendes oplevelser af modtagelsen og starten på det nye uddannelsestrin, herunder den eksisterende undervisningspraksis. Ligeledes ønskede vi at identificere elementer i overgangen til universitetet, som de nye studerende finder udfordrende eller ligefrem hæmmende. Interviewene blev optaget på video og efterfølgende transskriberet og analyseret.

Et brobygningsforslag til studiestarten: Fem praksisanbefalinger

Med udgangspunkt i den nationale sprogstrategis fokus på en mere målrettet overgang mellem de forskellige uddannelsestrin, herunder fra gymnasieuddannelser til sproguddannelser på universitetet, har vi på basis af vores undersøgelse skitseret fem praksisanbefalinger, der kan være med til at lette overgangen til et fremmedsprogsstudium på universitetet. I det følgende vil vi motivere, udfolde og eksemplificere de fem anbefalinger.

Bevidstgørelse om overgangen til nye undervisningsformer

Observationerne og samtalerne med elever og lærere på gymnasieuddannelserne viste bl.a., at undervisningen er præget af en høj grad af sekvensering, dvs. mange skift i aktiviteter. Den er desuden ofte planlagt som par- eller gruppearbejde og er kun i korte intervaller lærerstyret. Undervisningen synes at afspejle en funktionel tilgang til sprog, dvs. med fokus på sproget som kommunikationsmiddel. Vi observerede, at undervisningen er anvendelsesorienteret med fokus på at træne den mundtlige sprogfærdighed og i mindre grad på korrekthed, og at grammatikken tager udgangspunkt i en kommunikativ kontekst, nemlig i de tekster, der aktuelt bliver arbejdet med. Desuden så vi en høj grad af induktiv metode i arbejdet med grammatikken på baggrund af teksterne. Eleverne gav generelt udtryk for, at de sætter stor pris på den høje grad af variation samt på en blanding mellem den elev- og lærerstyrede undervisning. Ifølge flere

af lærerne er variation og korte sekvenser nødvendige for, at eleverne kan holde fokus.

I den første runde fokusgruppeinterviews udtrykte de studerende en forventning om, at undervisningen på universitetet ville bære præg af forelæsninger og en høj grad af envejskommunikation. I den anden runde var der dog bred enighed om, at de generelt havde oplevet en god variation i undervisningen, om end nogle påpegede, at der indimellem var for lidt variation, og at flere praktiske øvelser ville være godt. En del studerende havde oplevet overgangen fra ungdomsuddannelsen til universitetet som flydende, men en del andre studerende fremhævede elementer, som gjorde overgangen svær, bl.a. faget grammatik, herunder den hurtige progression, fremmedsproget som undervisningssprog, faglitteratur på fremmedsproget samt kompleks og omfangsrig litteratur. Desuden var der blandt de studerende delte meninger om, hvorvidt sproglig korrekthed er vigtig i en professionel sammenhæng. Nogle mente, at korrektheden ikke er så vigtig, bare man forstår hinanden, hvorimod andre opfattede sproglig korrekthed som vigtigt.

Vores undersøgelse har således tydeliggjort, at de studerende er bevidste om, at overgangen medfører nye undervisningsformer, men samtidig at de ikke er klar over, hvad disse indebærer. Vi foreslår derfor, at underviserne i højere grad italesætter over for de studerende, hvordan undervisningen på universitetet vil være forskellig fra det, de studerende har været vant til på deres ungdomsuddannelse. Formålet med denne bevidstgørelse er at forberede de studerende, så de hurtigere bliver fortrolige med de nye undervisningsformer, og frustrationer og tvivl kommes i forkøbet.

Vi forestiller os, at bl.a. følgende kan italesættes:

- at de forskellige fagelementer (fx grammatik, skriftlig tekstproduktion og kultur og samfundsforhold) varetages i en række selvstændige kurser frem for som på ungdomsuddannelsen, hvor de indgår i samme kursus
- at grammatikundervisningen, selv med en funktionel tilgang til grammatik, hvor der bl.a. arbejdes med autentiske eksempler, bærer mere præg af at være en systematisk gennemgang af grammatiske emner med en relativt hurtig progression, end de studerende har været vant til
- at der er stort fokus på sproglig korrekthed på en videregående sproguddannelse

- at undervisningen indebærer færre skift i aktiviteter
- at en større del af faglitteraturen vil være på fremmedsproget.

Struktureret forløb med studiegrupper på første semester

I fokusgruppeinterviewene gav en del studerende udtryk for, at de forventede, at deres universitetsstudium ville kræve en højere grad af selvstændighed end deres ungdomsuddannelse. Samtidig nævnte en hel del studerende, at en af udfordringerne i overgangen til universitetet er, at de skal planlægge og prioritere deres egen tid. I begge interviewrunder var vi desuden interesserede i at undersøge, hvad de studerende ville gøre eller gjorde, når de stødte på udfordringer i fx undervisningsmaterialet. Her gav flere studerende udtryk for, at der godt nok var dannet studiegrupper, men at de ikke i nogen særlig grad brugte hinanden som sparringspartnere, når de stødte på udfordringer.

Vi foreslår derfor et struktureret og skemalagt forløb med studiegrupper i det første semester, som bl.a. skal understøtte de studerendes brug af hinanden som aktive sparringspartnere samt organiseringen af deres studiearbejde. De studerende inddeles i grupper, som mødes i to skemalagte lektioner i hver uge af undervisningssemestret. Forløbet tilrettelægges i forhold til semestrets kurser, og underviserne byder ind med relevante aktiviteter til de enkelte uger, gerne i dialog med de studerende. Det er vigtigt, at underviserne forsyner de studerende med udførlige instrukser til de aktiviteter, der skal foregå i de enkelte uger.

Vi forestiller os, at studiegrupperne fx kan:

- diskutere læsestof til ugens undervisning, eksempelvis ved at gennemføre en *jigsaw*-aktivitet, hvor de enkelte studerende i gruppen forbereder centrale pointer og diskussionspunkter til hver deres del af en faglig tekst
- samarbejde om løsning af en opgave til ugens undervisning (fx tekstproduktion og cases)
- diskutere planlægning af studiearbejde også i forhold til studiejobs
- give *peerfeedback* på hinandens skriftlige opgaver.

Forløbet har dels til formål at lette overgangen fra ungdomsuddannelsen til universitetet rent fagligt, dels at etablere en produktiv studiekultur, hvor de studerende i højere grad bruger hinanden som aktive sparringspartnere og føler sig som del af et fællesskab.

Organiseret træning af mundtlig sprogfærdighed

I fokusgruppeinterviewene interesserede vi os også for de studerendes oplevelser af arbejdsbelastningen på deres studium. Her var de studerendes oplevelser noget forskellige, og mens nogle gav udtryk for, at de brugte mere end en almindelig arbejdsuge på studiet, gav andre udtryk for, at de ikke udnyttede en arbejdsuge. Udfordringer i forhold til at træne mundtlig sprogfærdighed uden for rammerne af den skemalagte undervisning blev fremhævet som en grund til, at arbejdsugen ikke blev fuldt udnyttet.

Vi foreslår derfor et systemiseret forløb, hvor de studerende træner deres mundtlige sprogfærdighed i grupper. Forløbet skal, ud over at styrke de studerendes mundtlige sprogfærdighed, bidrage til at gøre dem trygge ved at kommunikere på fremmedsproget. Forløbet kunne fx være organiseret sådan, at de studerende mødes med en underviser i tre skemalagte dobbeltlektioner i hhv. starten, midten og slutningen af semestret til en workshop, og at de studerende desuden mødes i de etablerede studiegrupper imellem disse workshops.

Vi forestiller os, at indholdet fx kunne omfatte:

- diskussion af aktuelle nyheder i fremmedsprogsområdet
- diskussion af en fremmedsproglig streamingserie
- træning i at tale om specifikke fagområder, herunder teorier og metode
- diskussion af fremmedsproglige podcasts udvalgt i samarbejde mellem studiegruppen og underviseren.

Det er fælles for ovenstående forslag, at de studerende skal give hinanden konstruktiv feedback på deres mundtlige sprogfærdighed. Det er vigtigt, at underviserne giver de studerende de nødvendige redskaber til at give feedbacken bl.a. ved at udvælge fokusområder, fx udtale, ordforråd og gambitter. Man kunne overveje at lade ældre studerende supervisere. Tanken er, at den første workshop igangsætter det samlede forløb, og at de to næste workshops tager udgangspunkt i de aktiviteter, de studerende har lavet i studiegrupperne.

Tydeliggørelse af undervisernes praksis på den digitale læringsplatform

Et af de elementer, som de studerende påpegede som frustrerende i overgangen til deres studium, var den digitale læringsplatform, som bruges på Aalborg Universitet. De studerende sammenlignede den med den, som de var vant til fra ungdomsuddannelsen, og som de

fandt mere intuitiv. De fremhævede bl.a., at de havde svært ved at gennemskue undervisernes forskellige praksisser i forhold til angivelse af forberedelse, herunder hvad der var obligatorisk og valgfri forberedelse. Også mappestrukturen på platformen blev fremhævet som forvirrende. Vi foreslår derfor, at den enkelte underviser ekspliciterer over for de studerende, hvordan han/hun bruger den digitale læringsplatform i det enkelte kursus, herunder:

- hvordan underviseren angiver de enkelte kursusganges indhold og læringsmål, fx ved at uploade en separat semesterplan eller ved at anvende den skabelon for semestrets undervisning, som den digitale læringsplatform indeholder
- hvordan underviseren angiver forberedelse til undervisningsaktiviteter, fx om uploadet/angivet faglitteratur er obligatorisk eller supplerende læsning, og om uploadede øvelser skal forberedes hjemme eller først skal arbejdes med i en kursusgang
- hvordan skriftlige opgaver afleveres til underviseren, samt hvordan de returneres til de studerende (fx igennem den digitale læringsplatform eller på e-mail).

Formålet med dette er at gøre de studerende fortrolige med den enkelte undervisers brug af læringsplatformen og på den måde komme frustrationer og tvivl i forkøbet. Dette ville til dels også kunne opnås gennem en strømlining af undervisernes praksis på den digitale læringsplatform.

Eksplicitering af uddannelsens opbygning og kursernes relevans

I interviewene gav de fleste studerende udtryk for, at de fandt det faglige indhold på studiet relevant, men samtidig havde flere studerende undret sig over nogle af uddannelsens elementer, bl.a. over relevansen af specifikke fag og det faglige fokus på det første semester. En studerende fremhævede fx også det forhold, at mange undervisere selv sammensætter deres undervisningsmaterialer frem for at bruge en bestemt lærebog, som en udfordring, idet vedkommende mente, at det gjorde det svært at finde en rød tråd i uddannelsen.

Vi foreslår derfor, at uddannelsens opbygning og de enkelte kursers relevans tydeliggøres over for de studerende, herunder fx:

- at de studerende får en samlet introduktion til uddannelsens opbygning og hensigten med denne

- at underviserne tydeliggør relevansen af det enkelte kursus i forhold til uddannelsens samlede faglighed
- at de studerende bliver gjort bevidste om, at der dels er kurser, som er meget specifikt relevante for det fremmedsprog, de har valgt at studere, dels kurser, som knytter sig mere generelt til det at studere på en videregående humanistisk uddannelse.

Praksisanbefalingernes perspektiver i forhold til brobygning: Opsamling og diskussion

Vi har på baggrund af vores undersøgelse skitseret fem praksisanbefalinger, som sproguddannelserne på danske universiteter kan lade sig inspirere af med henblik på at understøtte brobygningen mellem ungdomsuddannelse og et sprogstudium på universitetet. Flere steder har vi foreslået, at praksisser på studiet, som vi – med vores viden om, hvad de studerende har med sig i bagagen – ved, vil være nye for dem, italesættes over for dem. På den måde bliver det tydeligere, hvad de skal tage afsked med, og hvad de skal integreres i, jf. Tinto (1993). Det gælder fx nye undervisningsformer, at underviserens forskellige praksisser på den digitale læringsplatform er mindre strømlinet, og at det at studere et fremmedsprog på universitetet omfatter mere end blot sprogfærdighed, fx at lære akademiske metoder med henblik på at løse problemstillinger inden for uddannelsens faglighed. Derudover er samarbejdsaspektet og den faglige rammesætning centrale i anbefalingerne og indebærer en potentielt stor gevinst i forhold til både social og faglig integration af de studerende, hvilket kan føre til en bedre fastholdelse, jf. også Tinto (1993) og Qvortrup m.fl. (2018). Også i tidligere studier er det påpeget, at en god introduktion til uddannelsens faglige indhold og relationsskabende aktiviteter kan have denne effekt (Danmarks Evalueringsinstitut 2017 og 2018). Det bør nævnes, at undersøgelsen, som anbefalingerne er baseret på, er gennemført ved Aalborg Universitet, og at der kan være dels institutionelle forskelle, dels forskelle i studentermassen, som kan gøre, at de enkelte anbefalinger ikke har helt samme relevans på andre sproguddannelser. Nogle af tiltagene kan desuden formentlig implementeres inden for rammerne af den eksisterende undervisning, hvorimod andre vil kræve ekstra ressourcer. Forskellige uddannelser kan derfor lade sig inspirere af anbefalingerne og tilpasse dem deres egen praksis og institutionelle rammer. Vores håb er desuden, at anbefalingerne også kan tjene som inspiration for uddannelser inden for andre fagområder samt på an-

dre uddannelsesinstitutioner som fx læreruddannelsen, selvom de er udviklet til brug på universitetet.

Flere steder i sprogstrategien påpeges det, at de enkelte uddannelsesstrin mangler viden om hinanden, hvad angår undervisningsformer og elevernes/de studerendes faglige forudsætninger. I den kontekst vil vi gerne fremhæve mødet med eleverne og lærerne på gymnasieuddannelserne og den indsigt, det medførte for os som undervisere på et universitet, som særligt berigende i vores projekt.

Vi betragter det som en større diskussion, hvor meget hhv. de studerende og universitetet skal "tilpasse" sig hinanden, og vi anser det i alle tilfælde ikke som et enten/eller. Med anbefalingerne mener vi imidlertid at vise, at man fra universitetets side med en relativt lille indsats ved at kende til de studerendes "kendte" kan lette overgangen til det ukendte. Med andre ord kan vi understøtte brobygningen ved at vide, hvad de har taget afsked med, og ved at give en udstrakt hånd i overgangen til det nye.

Litteratur

- Bundgaard, K., Dam, L. & Hartmann
Haugaard, R. (2020). *Overgangen til et sprogstudium på universitetet. En undersøgelse af spansk- og tyskstuderendes studiestart*. Aalborg: Institut for Kultur og Læring, Aalborg Universitet. Lokaliseret d. 9. september 2021 på ncff.dk/fileadmin/NCFF/Dokumenter/AAU_Rapport_Overgangen_til_et_sprogstudium.pdf.
- Danmarks Evalueringsinstitut (2017). *Studiestartens betydning for frafald på videregående uddannelser*. Holbæk: Danmarks Evalueringsinstitut. Lokaliseret d. 27. oktober 2021 på <https://www.eva.dk/videregaende-uddannelse/studiestartens-betydning-frafaldet-paa-videregaende-uddannelser>.
- Danmarks Evalueringsinstitut (2018). *Fastholdelse af studerende på videregående uddannelser. Videnopsamling om forskning i indsatser til at mindske frafald*. Holbæk: Danmarks Evalueringsinstitut. Lokaliseret d. 27. oktober 2021 på <https://www.eva.dk/videregaende-uddannelse/fastholdelse-studerende-til-videregaaende-uddannelse/>.
- Leese, M. (2010). Bridging the gap: Supporting student transitions into higher education. *Journal of Further and Higher Education*, 34 (2), 239-251. DOI: 10.1080/03098771003695494.
- Mathiasen, H., Søndergaard, B.D., Ågård, D., m.fl. (2009). *Overgangsproblemer som udfordringer i uddannelsessystemet. Forskningsrapport 2009*. Aarhus: Center for Undervisningsudvikling, Aarhus Universitet. Lokaliseret d. 6. juli 2020 på gymnasieforskning.dk/wp-content/uploads/2013/10/Udfordringer-i-overgange.pdf.
- Qyortrup, A., Smith, E., Lykkegaard, E. & Rasmussen, F. (2018). *Studiemiljø og frafald på videregående uddannelser: Betydningen af undervisning, faglig identifikation og*

social integration. *Dansk
Universitetspædagogisk Tidsskrift*,
13(25), 151-178.

Tinto, V. (1993). *Leaving college:
Rethinking the causes and cures of
student attrition*. Chicago/London:
University of Chicago Press.

Undervisningsministeriet
og Uddannelses- og
Forskningsministeriet (2017).
*Strategi for styrkelse af fremmedsprog
i uddannelsessystemet*. København:
Regeringen. Lokaliseret d.
3. februar 2020 på [ufm.dk/
publikationer/2017/strategi-for-
styrkelse-af-fremmedsprog-i-
uddannelsessystemet](http://ufm.dk/publikationer/2017/strategi-for-styrkelse-af-fremmedsprog-i-uddannelsessystemet).